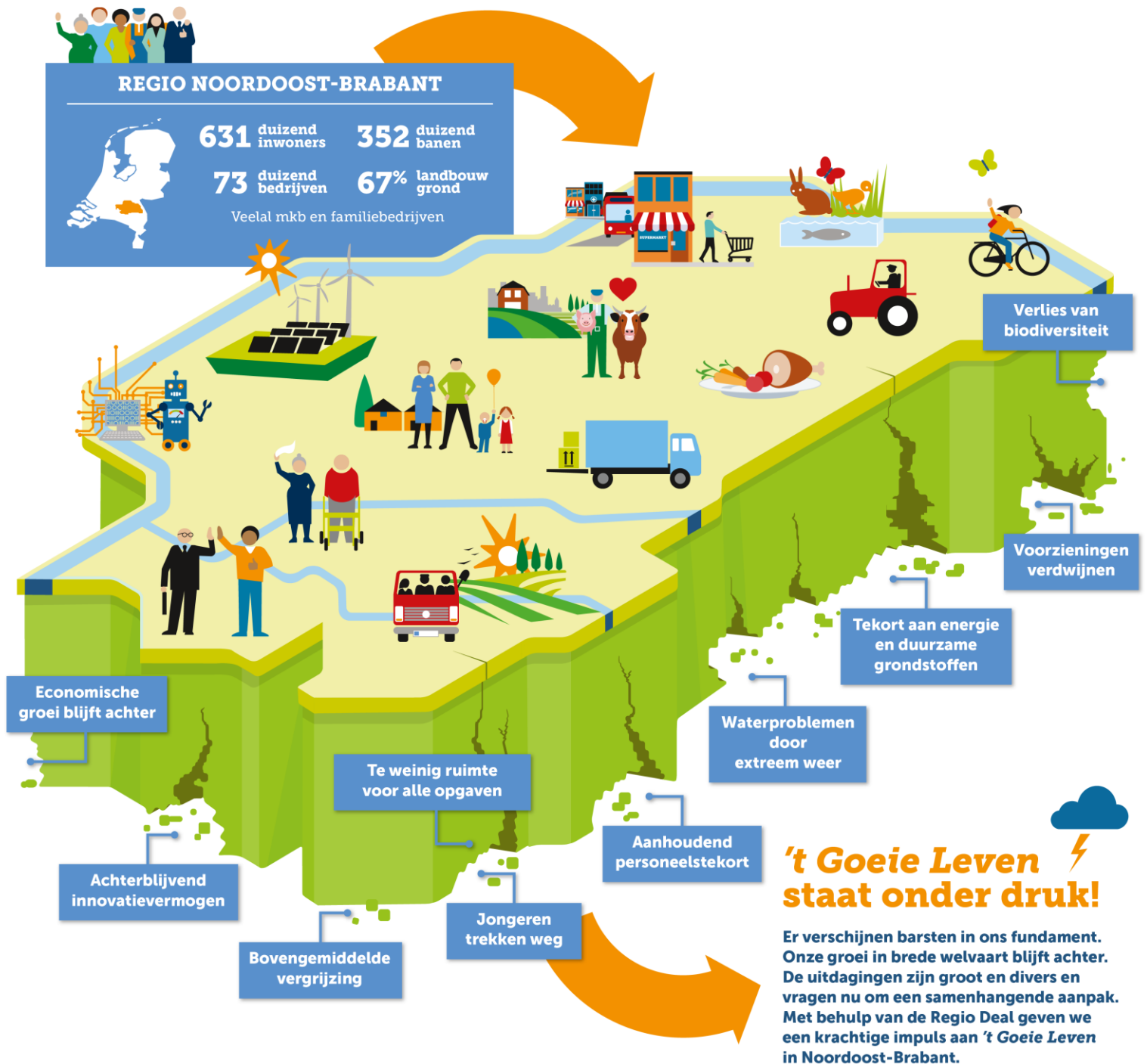

Krachtige impuls aan 't Goeie Leven

Slim benutten, samen verder vooruit

Slim benutten van de kracht van onze regio

Ondernemerskracht

We ondersteunen de innovatiekracht van startups, gevestigde mkb'ers en agrarische ondernemers en jagen de circulaire economie in de regio aan met slimme oplossingen.

Menskracht

We versterken de arbeidsmarkt en de kwaliteit van de leefomgeving met en voor onze inwoners en investeren in de gezondheid en woonoplossingen voor onze jongeren.

Gebiedskracht

We richten de beschikbare ruimte slim in voor stad en platteland en zorgen voor een gezonde balans tussen natuur, landbouw en wonen.

Regiokracht

We optimaliseren de samenwerking binnen de regio en met het Rijk en maken een gezamenlijke toekomstvisie en een regionale investeringsagenda.

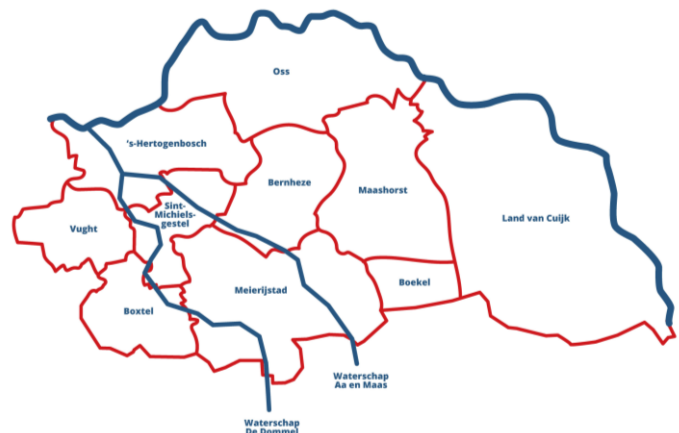
In Noordoost-Brabant genieten we van goed leven en fijn wonen in sterke steden en dorpen met een solide economie. Ons *goeie leven* draait om balans: tussen werken en ontspannen, tussen innovatie en traditie en tussen mens en natuur. Onze warme gemeenschap is verbonden met de natuur en geworteld in een cultuur waar de Brabantse gemoedelijkheid centraal staat. Samen bouwen we aan een toekomst waarin we onze waardevolle manier van leven niet alleen behouden, maar ook versterken voor toekomstige generaties.

Maar: ons *goeie leven* staat onder druk. Er verschijnen barsten in ons fundament. Onze groei in brede welvaart blijft achter. Bovengemiddelde vergrijzing, verdwijnende voorzieningen in dorpen en wijken, verlies van biodiversiteit en waterproblemen bedreigen de regio. Tekorten aan personeel, ruimte, energie en duurzame grondstoffen bemoeilijken de doorontwikkeling naar een toekomstbestendige regio. Ook missen de vele kleine bedrijven, die zo belangrijk zijn voor onze regionale economie, de innovatiekracht om het tij te keren.

Gelukkig zien we ook kansen. Noordoost-Brabant is rijk aan ondernemerskracht, menskracht en gebiedskracht. Met de nieuwe Regio Deal willen we die krachten slim benutten. Dat is onze focus. Met de ondersteuning van het Rijk kunnen we gericht investeren in oplossingen voor een nieuwe economie, een fijn leefklimaat en slim gebruik van de ruimte. Zo versterken we 't *goeie leven* in Noordoost-Brabant, zowel nu als in de toekomst. Door nu een krachtige impuls te geven, voorkomen we dat de regio achterop raakt en kunnen we samen verder vooruit.

In Noordoost-Brabant zijn we trots op ons *goeie leven*

Noordoost-Brabant is het thuis van ruim 631.000 inwoners. Het is een regio met veel variatie: van de grote stad 's-Hertogenbosch aan de kennis-as A2 en middelgrote steden tot landelijke delen met agrarische gebieden, water en natuur, met veel mooie dorpen en kleine buurtschappen. Stad en land zijn vervlochten tot een hecht netwerk. Dit unieke mozaïek karakteriseert onze regio, waar pioniers en aanpakkers dagelijks werk maken van goed leven, fijn wonen en werken.

Van ons gebied is 67% in gebruik als agrarisch terrein. Na de Tweede Wereldoorlog transformeerde Noordoost-Brabant zich van arme streek tot de zesde economische regio van Nederland met de voedselindustrie als stuwende sector. Samenwerken zit in ons DNA, de coöperaties zijn in onze regio ontstaan. Tegenwoordig is de voedselindustrie een complex geheel met vele schakels. Nergens anders is de voedselketen zo compleet en hoogwaardig als hier. Noordoost-Brabant wordt zowel landelijk als Europees gezien als voorloper op het gebied van het tegengaan van voedselverspilling. We zijn ook de regio waar wordt gewerkt aan duurzame grondstoffen. We hebben een solide economische structuur met sterke internationale bedrijven en een omvangrijk midden- en kleinbedrijf. Dit vormt de ruggengraat van onze economie. Van de ruim 73.000 bedrijven in Noordoost-Brabant heeft 98,6% minder dan vijftig mensen in dienst. Vaak zijn dit familiebedrijven die hier al jaren gevestigd zijn.

Noordoost-Brabant kent daarnaast een rijk verenigingsleven, inwoners voelen zich hier thuis. Men kijkt nog steeds naar elkaar om en waardeert elkaar. Van alle Brabanders zijn inwoners van onze regio het meest tevreden met hun leven (*Het PON & Telos: 'Ervaren brede welvaart 2022'*).

Niet voor niets zijn we trots op ons *goeie leven*. Dat willen we doorgeven aan toekomstige generaties.

Maar: er verschijnen barsten in ons fundament

In Noordoost-Brabant is *'t goeie leven* synoniem voor brede welvaart. Maar dit *goeie leven* staat steeds meer onder druk. Er is weliswaar geen sprake van een acute crisis, maar onder de oppervlakte is een omwenteling gaande die veel zorgen baart voor de toekomst. Er verschijnen barsten in ons fundament. Deze lijken zich onzichtbaar en langzaam te voltrekken, maar niets is minder waar. We ervaren de gevolgen nu al en het gaat sneller dan we denken.

De relatief traditionele sectoren en gemeenschappen waarmee Noordoost-Brabant sterk is geworden, staan voor ingrijpende veranderingen. Het onzekere perspectief van de landbouwsector in onze regio laat steeds meer sporen na in de economie en de maatschappij. Noordoost-Brabant kent geen sterke economische groei, zoals de naburige regio Brainport. Diezelfde regio Brainport vraagt om ruimte en woningen waar ze zelf niet over beschikt en heeft een aanzuigende werking op onze arbeidskrachten. Onze groei in brede welvaart blijft achter. Onderzoeken naar de kwaliteit van leven en de leefomgeving laten voor Noordoost-Brabant de laatste jaren een veel lagere groei zien dan in andere regio's (*Rabobank Research en Universiteit Utrecht: 'Brede Welvaartsindex'*).

De vraagstukken stapelen zich op in Noordoost-Brabant en richten zich niet op één specifiek domein. Onze uitdagingen zijn divers van aard - net als de regio zelf - maar hangen ook met elkaar samen.

Achterblijvend innovatievermogen

Het innovatievermogen in onze regio, noodzakelijk voor een nieuwe economie, blijft achter. Er zijn weinig koploper-bedrijven en veel achterblijvers (*Raboresearch: 'NEx-T index'*). Ook het aantal startups is gering (*Birch: 'The Brabant Startup ecosystem'*). Terwijl de vraagstukken in onze regio juist vragen om slimme en innovatieve oplossingen, met behulp van technologie, data en ICT. Deze toepassingen zijn nodig om de beweging te kunnen maken naar een circulaire economie, om de krapte op de arbeidsmarkt tegen te gaan en een duurzame leefomgeving te creëren.

Tekort aan energie en duurzame grondstoffen

Het komt steeds vaker voor dat we meer elektriciteit willen vervoeren dan het net aankan. Dat leidt tot netcongestie. Daardoor kunnen gevestigde bedrijven niet uitbreiden en is het voor nieuwe bedrijven minder aantrekkelijk om zich in Noordoost-Brabant te vestigen. Bedrijvigheid die nodig is voor economische groei.

Veel grondstoffen en materialen komen van buiten onze regio. Dat maakt ons kwetsbaar, de coronapandemie en geopolitieke spanningen lieten dat eerder al zien. Ondernemers geven aan dat ze hun grondstoffen liever uit de buurt halen en meer gebruik willen maken van biobased materialen, passend bij onze circulaire ambities.

Groot gebrek aan personeel

In onze regio zijn ongeveer 352.000 arbeidsplaatsen. De arbeidsparticipatie is hoog (75,8%) en de werkloosheid behoort tot de laagste in Nederland (3%). Tegelijk is onze arbeidsmarkt al jaren zeer krap (*UWV: spanningsindicator 4,68*). Belangrijke oorzaken hiervoor zijn de bovengemiddelde vergrijzing (*groei van aantal 65+'ers sinds 2014 in Noordoost-Brabant 23,6%, landelijk gemiddelde 20,8%*), relatief weinig onbenut arbeidspotentieel (35.000) en vooral: steeds minder beschikbare jongeren. Jong talent vertrekt om elders (hoger) onderwijs te volgen. Deze groep komt daarna niet vanzelfsprekend weer terug. De grote groei van het aantal - vaak beter betaalde - banen in de naburige regio Brainport kan deze ontwikkeling nog gaan versterken.

Juist in onze regio is voldoende en goed geschoold personeel hard nodig. Niet alleen voor economische groei en een aantrekkelijk vestigingsklimaat, maar ook voor maatschappelijke sectoren zoals de zorg en het onderwijs, om onze regio op de lange termijn leefbaar te houden. En voor onze belangrijke agrifoodsector en het grote aantal mkb-bedrijven, waarop onze economie

leunt. Voor hen is voldoende en goed opgeleid personeel onmisbaar om te kunnen werken aan innovatieve oplossingen en de beweging te maken naar een nieuwe economie.

Te weinig ruimte

Onze Commissaris van de Koning zei eerder treffend dat we twee keer Brabant nodig hebben om alle maatschappelijke opgaven in te passen. Dat vraagt van ons om slim om te gaan met onze ruimte. De naburige regio Brainport biedt kansen voor inwoners en bedrijven, maar maakt het ruimtevraagstuk ook urgenter en groter. Dit alles vraagt om samenwerking en zorgvuldig puzzelen met de beschikbare ruimte. De ervaring leert dat dit vaak een taai en langdurig proces kan zijn, vooral in het landelijk gebied waar opgaven zoals natuur, landbouw, bodem en water samenkomen. Intussen zijn veel ondernemers juist op zoek naar duidelijkheid en perspectief.

Steeds minder voorzieningen en geschikte woonruimte

Om prettig te kunnen wonen en leven, is het belangrijk dat mensen kunnen winkelen, sporten en elkaar kunnen ontmoeten. In de huidige tijd lukt het echter niet om alle voorzieningen in onze vele buurtschappen, dorpen en wijken overeind te houden. Terwijl ontmoeten juist belangrijk is voor ons welbevinden en het omzien naar en helpen van elkaar.

Daarnaast is er een groot woningtekort in onze regio. Veel woningen worden aangekocht voor expats die in Brainport werken. Voor starters op de woningmarkt is het aanbod te eenzijdig en onvoldoende. Daardoor kunnen we onze (toekomstige) werknemers onvoldoende binden aan het werk en het verenigingsleven in onze regio.

Verlies van biodiversiteit en waterproblemen

De biodiversiteit in onze regio neemt af. Terwijl biodiversiteit water en lucht zuivert, organisch afval afbreekt, planten bestuift en zaden verspreidt en beschermt tegen ziekten. Ook voor het opvangen van extreme weersverschijnselen, zoals wateroverlast door fikse buien en hete zomers, is biodiversiteit van belang. De manier waarop we ons land inrichten en gebruiken, moet meebewegen met de grote verschillen in de aanvoer van water. In onze regio is dit essentieel om te voorkomen dat delen van de regio, waaronder 's-Hertogenbosch, bij veel wateroverlast (deels) zullen onderlopen. Minder direct zichtbaar, maar even goed ingrijpend, zijn de dalende waterstanden van rivieren en in onze natuurgebieden. Op de hoge en droge (zand)gronden dreigt daardoor een tekort aan water voor landbouw.

Al deze samenhangende uitdagingen zijn urgent en vragen om een integrale aanpak. Nu niets doen betekent dat onze regio achterop raakt.

Waar willen we naar toe?

Noordoost-Brabant wil ook in de toekomst een sterke en aantrekkelijke regio zijn, met de meest tevreden inwoners van Brabant. Waar we met hulp van een nieuwe Regio Deal ons fundament hebben verstevigd. Een regio met meer koplopers en minder achterblijvers voor de nieuwe economie, waar we onze hulpbronnen slim en efficiënt benutten en waar bedrijven kunnen floreren met goed en modern werkgeverschap. Waar we onze unieke voedselketen duurzaam hebben vormgegeven met nieuwe perspectieven en slimme koppelingen met hightech, data en ICT en we voorop blijven lopen om voedselverspilling tegen te gaan. Met een opschaling van biobased grondstoffen voor onder andere de bouw en de chemie. Met een minder krappe arbeidsmarkt, waar iedereen naar vermogen meedoet en zich blijft ontwikkelen. Met passende woonruimte voor jong en oud en waar inwoners de ruimte krijgen om initiatieven te ontwikkelen voor een aantrekkelijke, gezonde leefomgeving. Waar we erin zijn geslaagd om met elkaar de complexe puzzels te leggen voor de inrichting van onze leefomgeving. En de gevolgen van weersextremen zo goed mogelijk opvangen. Waar de biodiversiteit en de kwaliteit van bodem, water en vooral lucht zijn verbeterd. En waar de bestuurlijke, economische en maatschappelijke ecosystemen in balans zijn en goed met elkaar verbonden.

Wat is daarvoor nodig?

Voor ons *goeie leven*, nu en later, zijn voldoende hulpbronnen essentieel. Daar willen we zuinig mee omgaan en daar willen we een impuls aan geven. Daarvoor maken we gebruik van datgene waar Noordoost-Brabant sterk in is: **ondernemerskracht**, **menskracht** en **gebiedskracht**. Met de nieuwe Regio Deal willen we die krachten **slim benutten**. Dat is onze focus.

Dat doen we samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en overheden. Een groot aantal van deze organisaties doet al mee in de lopende Deal en heeft toegezegd dat zij hier verder werk van wil maken. Dat laat nog maar eens zien dat we een regio zijn van aanpakkers. We hebben deze regio samen opgebouwd en we willen ook **samen verder vooruit**. Dat is nog altijd onze kracht en die benutten we ten volle.

Met de lopende Deal is al een goede basis gelegd voor de samenwerking binnen en buiten de regio. Daardoor is een groot aantal projecten gestart, die een impuls hebben gegeven aan de brede welvaart in onze regio. Met de nieuwe Regio Deal willen we deze beweging verder verstevigen en versnellen.

Daarbij hebben we ook de medewerking en steun van het Rijk hard nodig. We vragen het Rijk daarnaast om ruimte te bieden in de regelgeving voor experimenten en proeftuinen. En om ontschotting en bundeling van financieringsstromen om integraal te kunnen werken aan opgaven in deelgebieden. Daarnaast zien we graag dat het Rijk goede voorbeelden uit andere regio's met ons deelt en met ons meedenkt over oplossingen voor complexe opgaven. Denk bijvoorbeeld aan de extra krapte op de arbeidsmarkt, waarmee we als regio te maken krijgen door de forse investeringen in de naburige regio Brainport.

Slim benutten van de kracht van onze regio

Juist in een regio die zo divers is, heeft een scala aan welvaartsaspecten een impuls nodig. Daarom kiezen we voor een brede integrale aanpak.

Voor onze brede aanpak richten we ons op drie pijlers:

Het slim benutten van ONDERNEMERSKRACHT

Het slim benutten van MENSKRACHT

Het slim benutten van GEBIEDSKRACHT

We kiezen ervoor om op alle pijlers tegelijk in te zetten. De actielijnen die voortvloeien uit de pijlers hangen met elkaar samen en versterken elkaar. Binnen elke pijler willen we een beweging maken die is samen te vatten in drie grote uitdagingen: versterken van waar we al goed in zijn, een been bij trekken op achterblijvende ontwikkelingen en investeren in de basis om in balans te blijven. Daarmee zorgen we voor een **krachtige impuls aan 't goeie leven in Noordoost-Brabant**.

Slim benutten van Ondernemerskracht

De samenwerkende triple helix partijen in AgriFood Capital zetten in op een economie die wordt gedragen door een breed mkb, aangejaagd door de internationale industrie in Agro&Food. Innovatie wordt niet alleen door deze bedrijven geïnitieerd, maar juist ook door startups die voortkomen uit het MBO- en HBO-onderwijs in de regio.

In de nieuwe Regio Deal stimuleren we een circulaire economie met als basis een krachtige primaire sector, een ecosysteem dat werkt aan duurzame voedselproductie - goed voor mens, dier en milieu - en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Ondernemers dragen bij aan slimme oplossingen door innovaties naar meer plantaardig en duurzaam dierlijk eten, een lagere personeelsbehoefte, het realiseren van het gebruik van natuurlijke reststromen en het terugdringen van voedselverspilling. Als we zuinig omgaan met voedsel, is er minder water, energie en grondstoffen nodig en komt er minder CO² vrij. We ondersteunen startups en scale-ups, mkb'ers en agrarisch ondernemers gericht op nieuwe perspectieven en duurzame verdienmodellen. We hebben extra aandacht voor energiehubbs en duurzame bedrijventerreinen.

Met hulp van de Regio Deal willen we ondernemerskracht een extra impuls geven op drie actielijnen.

Innoveren in het Agro&Food cluster

- Aanjagen van grensverleggende, vraaggestuurde innovaties in het voedselsysteem, onder andere in proeftuinen en door het slim koppelen van agrifood, hightech en data gericht op jaarlijks 3 tot 5 duurzame nieuwe businesscases met meerdere bedrijven.
- Aanjagen van gebruik bio grondstoffen voor bouw en chemie. In de Regionale Woondeal is afgesproken om tot 2030 ruim 34.000 woningen zo duurzaam mogelijk en toekomstbestendig te bouwen. Versnellen van de keten van land tot pand is dus nodig. We verkennen daarnaast nieuwe kansen voor groene chemie. Gebruik van natuurlijke en regionaal geproduceerde grondstoffen (dierlijk en plantaardig) als basis voor een meer groene, chemische industrie.
- Tegengaan van voedselverspilling. Mede door het Regio Deal-project Circular Food Center is voedselverspilling landelijk al met 15-20% afgenomen. We zien dat de systematische aanpak werkt. Om de internationale doelstelling te realiseren (in 2030 50% minder voedselverspilling vergeleken met 2015) moeten we de samenwerking met de primaire sector versterken en is een participatieve aanpak belangrijk om verspilling bij consumenten terug te dringen.
- Minder waterverbruik en het verwaarden van reststromen uit proceswater van de aardappelindustrie en andere agrifood-ketens en het sluiten van de kringlooplandbouw op mest.

Versterken van ondernemerschap

- Voor de ontwikkeling van een toekomstbestendige economie en het aanjagen van innovaties zijn startups en scale-ups onmisbaar. Zij hebben baat bij een regionaal ondersteuningsnetwerk, dat nu nog ontbreekt. Dat gaan we opzetten en per jaar 55 startups begeleiden. Naar verwachting zullen er daarvan 3 tot 4 doorgroeien naar een scale-up. Bij aantoonbaar succes zorgen we ervoor dat het ondersteuningsnetwerk structureel wordt.
- Het mkb is belangrijk, als werkgever, aanbieder van stageplekken aan jongeren en als sponsor en mede-mogelijk-maker voor het gemeenschapsleven. Er komt veel op deze ondernemers af. Om hen te ondersteunen bij de ontwikkeling naar een duurzame toekomst zetten we Brabantcoaches in voor een kosteloos, onafhankelijk advies op maat - zo'n 100 per jaar - op relevante thema's als de toepassing van data, AI, cybersecurity, circulariteit en HR.
- De aanpak voor agrarisch ondernemers bouwt voort op de lopende Regio Deal. Eerder lag de nadruk op versterken van weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit en het ontwikkelen van praktische handvatten daarvoor. We geven hier nu een vervolg aan door samen te bouwen aan vertrouwen en het bieden van nieuwe perspectieven en verdienmodellen. Met initiatieven als 'bouwen aan vertrouwen via de vrouwen', het realiseren van aantrekkelijke sloopregelingen en 'Pioniers met Lef!' dragen we bij aan een vitaal en veilig buitengebied en meer vertrouwen bij deze doelgroep in de overheid.

Slim benutten van energie

- Mogelijk maken van energiehubs op bestaande en nieuwe bedrijventerreinen. De regionale ambitie is om de komende jaren 133 - 205 hectare netto extra ruimte beschikbaar te maken. In de regio zijn meer dan 100 bestaande bedrijventerreinen, waarvan er nu slechts 30 mee kunnen doen met het landelijke programma 'Verduurzaming bedrijventerreinen'. We willen meer bedrijventerreinen een soortgelijk aanbod bieden en 3 tot 5 pilots van ondernemerscollectieven voor energiehubs ondersteunen.

Slim benutten van Menskracht

We versterken de arbeidsmarkt, sociale cohesie en een fijne leefomgeving in Noordoost-Brabant. Door het bevorderen van talentontwikkeling en hybride leeromgevingen zorgen we voor duurzame arbeidskansen en binden van talent, zodat iedereen in de regio kan meedoen en een positieve bijdrage kan leveren aan werk en samenleving. Samen met inwoners verkennen we wat nodig is om elkaar te kunnen blijven ontmoeten en een fijne en aantrekkelijke leefomgeving te creëren voor onze huidige en nieuwe inwoners. Hiervoor zetten inwoners zich actief in. Onze speciale aandacht gaat uit naar de jongeren in onze regio. Zij zijn immers onze toekomst. We investeren in de (mentale) gezondheid van deze groep. Daarnaast werken we aan innovatieve woonoplossingen met en voor jongeren, zodat zij in onze regio kunnen blijven.

Met hulp van de nieuwe Regio Deal richten we ons op het slim benutten van menskracht. We willen daarvoor een extra impuls geven op twee actielijnen.

Impuls voor een veerkrachtige en inclusieve arbeidsmarkt

- De samenwerkende triple helix partijen in Noordoost Brabant Werkt gaan versneld aan de slag met krapte op de arbeidsmarkt. We versterken onze langjarige regionale arbeidsmarktagenda, waarmee we nog meer insteken op voldoende personeel voor maatschappelijke sectoren als zorg en onderwijs en op technologie. We verhogen de arbeidsproductiviteit door digitale oplossingen met oog voor de medewerker. Daar hoort het stimuleren van een leven lang ontwikkelen en duurzame inzetbaarheid bij. De dienstverlening aan onze (jonge) inwoners en bedrijven geven we een extra impuls met het regionale Werkcentrum. Ook bieden we aanvullende ondersteuning voor onbenut talent, asielzoekers, vluchtelingen uit Oekraïne en de EU-arbeidsmigrant, door koppeling met Workin.nl, zodat ook deze talenten niet worden verspild en zij hun bijdrage kunnen leveren aan de krappe arbeidsmarkt in Noordoost-Brabant. Na afloop van de Regio Deal borgen we succesvolle interventies in onze regionale dienstverlening.
- Verder versterken van de samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven door bestaande hybride leeromgevingen verspreid over de regio te verstevigen en met elkaar te verbinden. Het ontwikkelen van een nieuwe studenten-hub genaamd Nomade, waar jongeren aan de slag gaan met praktijkopdrachten gericht op vragen van ondernemers. Zo leren ze nieuwe vaardigheden toepassen in de praktijk. En ondernemers profiteren op hun beurt van de frisse blik van studenten. Daarmee leert het jonge talent de regio kennen en kan zich hiermee verbinden.
- Investeren in gezondheid van jongeren. We verkennen met onderwijs, gemeenten en GGD welke interventies aanvullend nodig zijn voor jongeren met mentale problemen, in aansluiting op en meer preventief voor de aanpak van voortijdig schoolverlaters en jeugdwerkloosheid. Aansluitend op het profiel van onze regio investeren we in voedseleducatie. In het lopende Regio Deal-project hebben we, na enige strubbelingen, een succesvol voedseleducatieproject opgezet voor het basisonderwijs. In de nieuwe Regio Deal willen we het aanbod vernieuwen door inzet van trainees en verbreding naar zo'n 25 klassen op 20 van de 40 scholen in het voortgezet onderwijs in onze regio.

Benutten van gemeenschapskracht om de sociale cohesie te versterken

- Ondersteunen van diverse initiatieven van inwoners en versnellen van tien impactvolle projecten gericht op sociale cohesie, behoud van voorzieningen en een duurzame en gezonde leefomgeving. We breiden onze aanpak in de lopende Deal uit van vier gemeenten naar de hele regio en passen leerpunten toe, zoals het ontwikkelen van een aangescherpt toetsingskader, procedure en communicatieplan.
- Zorgen dat iedereen mee kan doen. We geven een impuls aan activiteiten gericht op specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld inwoners met een beperking, die nodig zijn om mee te kunnen doen in de samenleving.
- Wonen voor en door jongeren, enerzijds aansluitend bij de Woondeal en anderzijds bij Jeugdzorg. Vanuit de regionale Woondeal wil men samen met jongeren innovatieve woonoplossingen vinden en uitwerken op diverse pilotlocaties. In Noordoost-Brabant wordt lokaal en regionaal gewerkt aan de implementatie van een actieplan voor jongeren van 16 - 27 jaar. Voor jongeren die uitstromen uit de Jeugdzorg met verblijf, maar niet terug kunnen keren naar het ouderlijk huis, willen we 6 à 7 specifieke woonplekken ontwikkelen.

Slim benutten van Gebiedskracht

We zetten in op ruimte voor stedelijke en landelijke ontwikkeling. De focus ligt op een gezonde leefomgeving rekening houdend met bodem en water. De complexe gebiedsprocessen versnellen we door de beschikbare ruimte op een slimme manier te benutten. We streven naar duurzame woningbouw en groene verbindingen, met een goede balans tussen natuur, landbouw en wonen in het buitengebied, waarbij we goed anticiperen op de gevolgen van extreme weersomstandigheden.

Met hulp van de nieuwe Regio Deal willen we onze gebiedskracht een extra impuls geven.

Zorgen voor een vitale leefomgeving

- Samenwerken aan oplossingen in complexe gebiedsprocessen in de stad en het buitengebied. In naoorlogse wijken in meerdere gemeenten gaan we op zoek naar mogelijkheden om nieuwe duurzame woningen toe te voegen. Daarnaast willen we de diversiteit van het woningbouwaanbod in deze wijken verbeteren en een impuls geven aan de voorzieningenstructuur, leefbaarheid, circulariteit en vergroening.
- In het buitengebied voortbouwen op het Regio Deal-project 'Puzzelen met ruimte'. Hier is zichtbaar gemaakt dat door (overheids)partijen zelf geïnitieerde en soms gecultiveerde 'actieve stilstand' leidt tot een enorm 'energieverlies' in gebieden. Dit programma gaat verder met een andere focus. Met een hands-on aanpak zet een 'doorbraakteam' alle opgedane kennis en ontwikkelde methodes in om integrale gebiedsprocessen te versnellen. Beschikbare capaciteit bij overheden en terreinbeherende organisaties wordt slimmer benut en biedt ondernemers in het veld eerder duidelijkheid.
- Realiseren van robuuste beeklandschappen in evenwicht met de draagkracht van het water- en bodemsysteem. Slimme beeksystemen zijn nodig voor wateropslag en -afvoer. De regio kent drie landschapstypen: zandrug en riviergebied van de Maas, het beekdalengebied en de hooggelegen zand- (en veen-) grond van de Maashorst-Peel. We willen met een forse investering versnelling aanbrengen in de gebiedsgerichte aanpak in het Aa-dal. De Aa is essentieel in de aanpak van de waterproblematiek, om te voorkomen dat bijvoorbeeld de stad 's-Hertogenbosch, laag gelegen in de delta van beken, te maken krijgt met overstromingsproblematiek. In het NOVEX-de Peelgebied werken we aan een nieuw coulisselandschap. Samen met het gebied gaan we op zoek naar een nieuwe balans tussen landbouw, natuur en wonen.

- Realiseren van robuuste groenblauwe verbindingen tussen regionale natuurgebieden. Deze verbindingen zijn nodig om biodiversiteit en natuur in de regio te versterken, want de regio heeft weinig Natura 2000-gebieden. De verbindingen gaan veel verder dan de reeds aangewezen ecologische verbindingzones, omdat hierin ook ruimte is voor recreatie, natuurinclusieve landbouw en erfgoed. We verkennen vier verbindingen in de regio, die aansluiten op de stedelijke landschapsparken uit NOVEX Stedelijk Brabant. We willen een impuls geven aan de uitvoering van twee van die verbindingen. Daarnaast starten we een pilot om op verschillende plekken groenblauwe dooradering te realiseren bij diverse grondeigenaren, niet alleen bij overheden.

Slim benutten van Regiokracht

Met dit verbindende programma zetten we extra in op versterking van de samenwerking binnen de regio en tussen regio en Rijk. Nu en in de toekomst. Hiervoor is de Regio Deal, naast het versterken van de brede welvaart, ook bedoeld. Dit doen we door de bestuurlijke, economische en maatschappelijke ecosystemen beter te verbinden (*advies Berenschot in opdracht van Ministerie van BZK*). Ook stellen we een gezamenlijke toekomstvisie en investeringsagenda op voor de regio. Daarmee kunnen we de ontwikkelingen die we met de nieuwe Regio Deal in gang zetten ook stevig verankeren. Samenwerken aan brede welvaart vraagt om monitoring en een adaptieve en lerende aanpak in programma's en projecten; continu aandacht hebben voor wat wel en niet werkt, hierop bijsturen, succesvolle aanpakken borgen en ervaringen delen met elkaar, zowel binnen als buiten de regio. Communicatie is daarbij een belangrijk middel. We willen een voorbeeld zijn voor andere regio's.

Hoe organiseren we ons?

Noordoost-Brabant is een regio van samen. We blijven dicht bij onze inwoners en ondernemers en hun behoeften en we werken in oplossingen. Betrouwbaar, 'hendig' en op maat. Zoals we in de lopende Regio Deal hebben laten zien, zijn we snel in staat om ons netwerk te mobiliseren en coalities te vormen - zowel privaat als publiek - én resultaten te bereiken. Bij ons geldt: afspraak is afspraak. Op meerdere dossiers zijn we succesvol en hebben we met elkaar verbinding, vernieuwing en versnelling kunnen aanbrengen. Daar zijn we trots op.

Onze ambities voor een nieuwe Regio Deal gaan verder. Dat is ook noodzakelijk om ons fundament voor de toekomst te versterken. We willen onze ervaringen steviger verankeren in beleid voor meer duurzame effecten en gericht op de generaties die na ons komen. Ook betrekken we onze (jonge) inwoners nog meer bij de voorbereiding en uitvoering van de programma's. We zijn in gesprek met Young Professionals Brabant over jongerenparticipatie.

De partners van de Regio Deal zijn net als in de lopende Deal de regionale overheidssamenwerking RNOB (10 gemeenten en 2 waterschappen), de regionale triple helix organisaties AgriFood Capital en Noordoost Brabant Werkt en de provincie Noord-Brabant. Voor de aansturing van de nieuwe Regio Deal sluiten we aan bij de bestaande, goed werkende organisatie van de lopende Regio Deal met de gemeente 's-Hertogenbosch als regiokassier. De geleerde lessen op de inrichting van de financiële administratie, monitoring, lerend werken en kennisdeling passen we uiteraard toe in een nieuwe Regio Deal.

Voor de uitvoering van de actielijnen en de programma's geldt net als in de lopende Deal: inwoners, jongeren, overheden, ondernemers (o.a. startups, scale-ups en mkb in de sectoren landbouw, voedselverwerking, ict en data, bouw en chemie), kennisinstellingen (o.a. voortgezet onderwijs, MBO, HBO en WO), samenwerkingsverbanden (o.a. campussen, AgroProeftuin Noordoost-Brabant, Building Balance, NOVEX de Peel en NOVEX Stedelijk Brabant), maatschappelijke en sociale partners (o.a. GGD, UWV, werk- en ontwikkelbedrijven, vereniging Kleine Kernen Noord-Brabant, woningbouwcoöperaties, vakbonden, VNO-NCW, ZLTO en BAJK), zorg- en welzijnsorganisaties, verenigingen (sport en cultuur), gemeenschapshuizen en bewonersraden zijn actief betrokken. Zij staan niet aan de zijlijn, maar nemen hun verantwoordelijkheid en gaan samen aan de slag!

Financiën

Een krachtige impuls aan *'t goeie leven* vraagt om een investering van 100 miljoen euro voor het slim benutten van ondernemerskracht, menskracht en gebiedskracht en een krachtige regio in de periode medio 2025 - eind 2029. We vragen het Rijk om hieraan 40 miljoen euro bij te dragen. De partners uit de regio zorgen voor het resterende deel van de benodigde investering via de programma's en projecten waarin zij actief participeren. Hun bijdrage weerspiegelt de urgentie en complexiteit van de opgaven. Een groot deel van de investering is gericht op gebiedskracht, met name voor het oplossen van watervraagstukken in het Aa-dal. Investeren in menskracht is even noodzakelijk om uitstroom van (jong) talent te beperken, de druk op de arbeidsmarkt te verlichten en samen met inwoners een fijne leefomgeving te creëren, terwijl ondernemerskracht onze regio de innovatieve impuls kan geven die nodig is om duurzaam en economisch weerbaar te blijven.

Pijler	Totaal Miljoen	Rijk	Regionale overheden en triple helix partners
Ondernemerskracht	23	11,5	11,5
Menskracht	26	13	13
Gebiedskracht	48,55	13,5	35,05
Regiokracht	1,25	0,8	0,45
VAT-kosten	1,2	1,2	
Totaal	100	40	60

Samen verder vooruit!

Dankzij de lopende Regio Deal hebben we al veel mooie resultaten bereikt en een sterke basis gelegd voor samenwerking binnen én buiten onze regio. De zesde tranche biedt ons de kans om deze beweging te verbreden en te versnellen. Dat is ook noodzakelijk om te voorkomen dat Noordoost-Brabant achterop raakt, bepaalde ontwikkelingen onomkeerbaar worden en de regio over een aantal jaren wellicht een groter beroep moet doen op ondersteuning.

Laten we samen concrete stappen vooruit zetten door onze schaarse hulpbronnen slim te benutten om zo een krachtige impuls te geven aan *'t goeie leven* in Noordoost-Brabant!

